

19. *Бренд навсегда: создание, развитие, поддержка ценности бренда / Жан-Ноэль Канферер; Пер. с англ. Е.В. Виноградовой; Под. общ. ред. В.Н. Домнина. – М.: Вершина, 2007. – 448 с.*
20. *Особливості формування марочних стратегій на українському ринку <http://marketingart.com.ua/publications.php?id=36>.*

УДК 338.45

Л.В. Баб'як, О.М., Мацяк, М.Я. Топилко
Національний університет "Львівська політехніка"

СТАН І ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ

ã Баб'як Л.В., Мацяк О.М., Топилко М.Я., 2009

Розглянуто актуальні питання інноваційного розвитку підприємств нафтопереробної галузі. Проаналізовано проблематику нафтопереробних заводів в Україні і можливість їхньої трансформації у сучасніші та перспективніші виробництва. Цієї мети можливо досягти шляхом впровадження інноваційних технологій, завдяки яким збільшиться глибина переробки нафти, а якість одержаних нафтопродуктів значно покращиться. Сформульовано пропозиції щодо організаційно-економічного впровадження інноваційних технологій.

Actual problems of innovative development of refineries have been considered. The analysis of problems occurring at Ukrainian refineries has been carried out and possibility of their transformation into more modern and perspective manufactures has been shown. The mentioned aim may be achieved by implementation of innovation technologies due to which processing depth would be increased and the quality of obtained products would be improved. The propositions concerning organization and economic implementation of innovation technologies have been formulated.

Постановка проблеми

Нафтопереробна промисловість становить значну частину паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) України і забезпечує потреби різних галузей економіки. Пріоритет нафти і природного газу в енергетичному секторі підтверджується даними про їх споживання за окремими видами господарювання. Так, при виробництві електроенергії частка природного газу становить 19% , нафти – 9,5 %; у промисловості 18 % та 17 % відповідно; в житлово-комунальному господарстві 19 та 19,5 % , на транспорті – 2 та 9,6 % відповідно [1].

Характерною особливістю промислово розвинених країн є постійне економічне зростання на основі здійснення інноваційної політики. Запорукою зростання економіки більшості країн світу є повне забезпечення потреби у високоякісних паливно-мастильних матеріалах. Тому більшість країн має розвинену нафтопереробну галузь, хоча і зорієнтовану здебільшого на імпорту сировину. Розвиток інноваційної моделі структурної перебудови економіки і її зростання проголошується одним з основних принципів державної політики. Слід зазначити, що українська інноваційна сфера поки що не стала привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів. Зокрема в Україні склалась ситуація, за якої держава разом із власниками нафтопереробних заводів (НПЗ) в умовах хронічного дефіциту інвестицій демонструють світу стійку несприятливість до інновацій в нафтопереробну промисловість України [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади інноваційної діяльності та рекомендації щодо їх використання та впровадження розробляли деякі автори [3]. Незважаючи на актуальність дослідження проблеми, забезпечення інноваційної діяльності, ефективності організаційно-економічного механізму у теорії та практиці переважає вибірковий підхід щодо галузі його впровадження. Як показує аналіз стану нафтопереробної промисловості економічно розвинених країн, розвиток галузі багато в чому залежить від впровадження інноваційних технологій завдяки залученню нових джерел інвестування. Для залучення коштів міжнародних кредитних установ і відомих світових нафтових фірм необхідно насамперед створити привабливий інвестиційний клімат в Україні.

Відомо, що активність інвестиційної діяльності є одним з основних критеріїв, що характеризують ефективність ринкових реформ. Модернізація нафтопереробної галузі в Україні можлива при створенні сприятливого клімату до запровадження інноваційних технологій. Для цього необхідно повніше використовувати всі джерела фінансування і запровадити досконаліший інвестиційний механізм на основі ефективного поєднання ринкового й державного регулювання ефективності проектів у нафтопереробній промисловості [4].

Формулювання цілей статті

Метою цієї роботи є розроблення концептуальних підходів та рекомендацій щодо прискорення інноваційного розвитку нафтопереробної промисловості, зокрема за рахунок організаційно-економічного механізму.

Для розрахунку ефективності новітніх технологій у нафтопереробній промисловості, вибираючи варіанти розвитку реконструкції нафтопереробних заводів, необхідно визначити різницю цін на нафту і мазут. Ефективні програми необхідно формувати за результатами вивчення інвестиційного ринку, які враховують оцінку і прогноз макроекономічних показників розвитку України, інвестиційної привабливості країни загалом, галузей економіки, окремих регіонів, фірм і компаній. Щоби оцінити інвестиційну привабливість нафтопереробних підприємств, окрім перспективи їх розвитку, потрібно враховувати показники прибутковості і ризику, напрями, темпи і форми приватизації та експортний потенціал продукції.

Виклад основного матеріалу

Нафтопереробна промисловість України потребує впровадження інноваційних технологій, які дадуть змогу трансформувати цю важливу галузь. Сумарна потенційна потужність українських нафтопереробних заводів становить 51,31 млн. т, зокрема: АТ “Укртатнафта”, м. Кременчук – 18,62 млн. т; АТ “Херсоннафтопереробка” – 7,09 млн. т; АТ “Одеський” НПЗ – 2,8 млн. т; АТ “НПК “Галичина” м. Дрогобич – 3,22 млн. т; АТ “Нафтохімік Прикарпаття” м. Надвірна – 2,6 млн. т; АТ “Лінос” м. Лисичанськ – 15,98 млн. т. Вони здатні забезпечити потреби національної економіки у широкому асортименті нафтопродуктів і, крім того, значну частку експортувати за кордон. Однак сьогодні в Україні нафтопереробні заводи працюють з недовантаженням, а деякі взагалі простоюють. Так, у 2008 році обсяг переробки нафти становив лише 9695,5 тис. т, зокрема частка бензину становила 28,5 %, дизельного пального – 31 %, мазуту – 22,7 % [5].

Внаслідок цього особливої актуальності набувають питання побудови цілісної системи забезпечення інноваційного розвитку нафтопереробки. Світовий досвід переконує в необхідності розроблення ефективнішого організаційно-економічного механізму, який сприяв би інноваційній політиці у нафтопереробному комплексі. Шляхом впровадження інноваційних технологій, сучасних технологічних процесів можливо збільшити глибину переробки нафти вітчизняних нафтопереробних заводів та покращити якість одержуваних нафтопродуктів, зробити їх конкурентоздатними як в державі, так і за її межами.

Серед пріоритетних напрямків реструктуризації галузі в Україні можна назвати модернізацію працюючих нафтопереробних заводів (таблиця) Різниця в технологічній структурі вітчизняних НПЗ та нафтопереробних заводів США та Західної Європи і визначає помітну різницю в глибині переробки нафти. Як відомо, цей показник характеризується як технологічними, так і економічними

факторами. У США цей показник становить 96 %, у європейських країнах знаходиться на рівні 83 – 88 %, у Росії – 71 %, в Україні – до 70 %. У більшості розвинутих країн на діючих НПЗ впроваджуються інноваційні технології, а в країнах, що розвиваються, будують нові заводи.

Отже, в Україні необхідно впроваджувати інноваційні технології, модернізувати малі за потужністю заводи, такі як АТ “Херсоннафтопереробка”, АТ НПК “Галичина”, м. Дрогобич, АТ “Нафтохімік Прикарпаття”, м. Надвірна. Ефективність впровадження інноваційних технологій підтверджує досвід реконструкції Одеського НПЗ. Після завершення першого етапу модернізації потужність установок первинної переробки нафти зросла до 3 млн. т на рік, глибина переробки нафти зросла від 56 до 78 %, а вихід світлих нафтопродуктів (бензину та дизельного пального) з 38 до 52 % у 2008 році. Ці досягнення стали можливими завдяки впровадженню сучасних технологічних процесів, зокрема побудові установки ізомеризації, яка дає можливість одержання високооктанових бензинів та установки вісбрекінгу, завдяки якій значною мірою збільшилась глибина переробки нафти.

Доцільно установки термічного крекінгу реконструювати в установки вісбрекінгу гудрону, і замість технологічно застарілих процесів коксування в їх кубах побудувати сучасніші установки сповільненого коксування. З метою виробництва достатніх об’ємів високооктанових бензинів А-95 та А-98 доцільно побудувати установки ізомеризації типу АІ-1508 і установки одержання етил-трет-бутилового ефіру (ТБЕ). Бензин-ізомеризат та ТБЕ як низькокиплячі компоненти мають високі октанові числа та є цінними компонентами високооктанових бензинів.

Важливими потенційними можливостями в інноваційному розвитку володіє процес регенерації відпрацьованих олив, який має, крім економічного, ще й важливе екологічне значення.

Порівняльна характеристика пріоритетних напрямів впровадження інноваційних проектів реструктуризації нафтопереробної галузі

Процеси	Світ в цілому	США	Західна Європа	Росія	Україна
Каталітичний крекінг	16,9	33,2	14	9,5	7,2
Каталітичний риформінг	13,3	20,5	15,5	9,3	10,1
Гідрокрекінг	5,5	8,8	3,2	0,6	-
Гідроочистка	50,8	78,2	-	-	15,0
Коксування	5,1	13,7	2,1	0,9	1,8
Алкілування та ізомеризація	4,3	10,9	1,6	0,4	0,5

Для забезпечення максимально ефективного розвитку економіки важливого значення набуває виконання “Енергетичної стратегії України на період до 2030 р.” та “Концепції розвитку ПЕК України до 2030 р.”, відповідно до яких інвестування нафтогазового комплексу України з метою впровадження інноваційних технологій становить 282,3 млрд. грн. [6]. Розглядаючи цю проблему, уряд повинен збалансувати інтереси держави та вітчизняних нафтопереробних заводів при їх оподаткуванні. Сьогодні спостерігається збільшення податкового тиску на НПЗ, що значною мірою зменшує їх інвестиційні можливості і зовсім не стимулює вітчизняний видобуток нафти та газу. Успішне розв’язання енергетичних проблем значною мірою залежить від послідовного переходу галузі на інноваційну модель з використанням всіх організаційно-економічних механізмів. Для ініціювання впровадження процесів поглибленої переробки нафти на українських НПЗ необхідно підвищити показники національних стандартів на якість моторних палив до рівня стандартів країн Євросоюзу.

Висновки та перспективи подальших досліджень

З врахуванням світового досвіду в Україні доцільно розробити стратегію інновацій щодо розвитку нафтогазового комплексу на основі широкого застосування досягнень в технологічній, фінансовій і торговій сферах. Особливої уваги заслуговує диверсифікація бізнесу в нафтопере-

робній промисловості шляхом збільшення глибини переробки нафти за рахунок доповнення технологічних схем НПЗ нафтохімічними процесами.

Необхідно також впроваджувати вже відомі, але вдосконалені процеси глибокої переробки нафти, такі як каталітичний крекінг та гідрокрекінг, шляхом зменшення енергосмності виробництва, підвищення ефективності використання каталізатора та збільшення виходу готової продукції. Технологічно застарілі установки термічного крекінгу, які є майже на всіх НПЗ України, необхідно реконструювати в установки вісбрекінгу гудрону. Технологічні процеси коксування замінити більш сучасними установками сповільненого коксування. Для одержання достатньої кількості високооктанових бензинів необхідно побудувати установки ізомеризації та установки одержання етил-трет-бутилового ефіру.

Доцільно при кожному нафтопереробному заводі передбачити побудову установок регенерації відпрацьованих олів, що дасть можливість, з одного боку, економити важливу сировину, в основному давальницьку нафту, а з іншого, що особливо актуально сьогодні, зменшити кількість відходів, тобто покращувати екологічну ситуацію в державі.

Для фінансування інвестицій в інноваційний розвиток нафтогазового комплексу України, керуючись Кіотським протоколом, необхідно, окрім внутрішніх ресурсів, широко використовувати прямі зарубіжні інвестиції, кошти міжнародних фінансових організацій. Проекти комплексів глибокої переробки нафти повинні стати національним пріоритетом, а їх побудову має контролювати уряд України, якому підзвітним була б група відповідальних виконавців. Щоб збільшити обсяги інвестування в нафтопереробні заводи України, необхідно створити відповідні умови як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

Концепція державної енергетичної політики України на період до 2020 року (проект УУ ЄПД) // Національна безпека і оборона. – 2001. – № 2 (14). 2. Україна. Огляд енергетичної політики 2006. – Міжнародне енергетичне агентство / За ред. К. Мандін. – Париж, 2006. – 377 с. 3. Корнілов І.Є. Інноваційні процеси в стратегії розвитку світової енергетики: досвід для України // Нефть и газ. – 2006. – № 3. – С. 74–88. 4. Бурлака Г., Шерстюк Р. Нефтяная економия. Ресурсосберегающие технологии переработки нефти // ТЭК. – 2006. – № 1 – С. 39–49. 5. Шерстюк Р.В. Механізми інноваційного розвитку нафтогазового комплексу. // Під редакцією Г. Г. Бурлаки. – К. : 2006. – 218 с. 6. Енергетична стратегія України до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15. 03. 2006 р. № 145 – р // закон 1. rada. gov. ua.